

ÇİNLİLERİN MİLLET DÜŞÜNCESİNİN KÖKENLERİ VE ÖTEKİLERE BAKIŞI

Abdürreşit Celil KARLUK*

ÖZ: Küreselleşen çağda, çoğu Batı dışı ülkelerin tersine Çin, milli kültürünü daha etkin ve yayılabilir kılmıştır. Aynı zamanda çoğu ulus-devletler çoğulculuk veya çokkültürcülüğe yönelirken, Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) tam tersine çoğulcu ve çokkültürlü ülke gerçeğini tek uluslu, tek kültürlü yapıya dönüştürmeye başlamıştır. Bu süreçte ÇHC'nin farklılıklara karşı uygulamaya devam ettiği sıfır tolerans politikaları eleştirilmeye, tartışılmaya başlanmıştır. Bu makale, Çin'in farklılıklara karşı mevcut zihniyetini anlayabilmenin tek yolunun işbu zihniyeti ortaya çıkartan millet düşüncesinin kökenlerini iyi okumaktan geçeceği görüşünü ileri sürer. Bu çalışma, Çin'in millet düşüncesinin kökenleri ve ötekilere bakışı üzerine sosyolojik bir deneme niteliği taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çin, Farklılık, Huaxia, Siyi, Barbar, Zhongyuan, Tianxia, Ötekiler

Origins of China's Nation Thoughts and Perspective Towards Others

Abstract: In the globalizing era, contrary to most non-Western countries, China has become more efficient and expandable in his national culture. At the same time, while most nation-states are oriented toward pluralism or multiculturalism, the People's Republic of China (PRC), on the contrary, has begun to transform from the pluralistic and multicultural reality of the country into a monolingual, monoculturalist structure. In this process, China's zero tolerance policies, which the PRC continues to apply against the disparities, have been criticized and debated. This article argues that the only way to understand China's present mentality against the disparities is to fully comprehend the origins of the nation's thought that has revealed the mindset. This work is a sociological assessment of China's roots of national sense of community and the point of view towards others.

Key Words: China, Diversity, Huaxia, Siyi, Barbarians, Zhongyuan, Tianxia, Others

* Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İTBF, Sosyoloji Bölümü; kamucam13@gmail.com, Gönderim Tarihi: 22.09.2017, Kabul Tarihi: 12.10.2017

Giriş

Fransız devrimi sonrası özellikle kuzeybatı Avrupa'da gelişen ulus ve ulusçuluk anlayışı kademeli olarak Avrupa'nın diğer bölgeleri başta olmak üzere, Batı'dışı toplumları etkisi altına almış, "geleneksel" toplumlar "modern" ve "millet olma" sürecine girmiştir. Kadim medeniyetinden beslenerek kendine özgü gelişme ve evrilme tarzına sahip olan, Çin medeniyetinin en önemli varisi konumundaki Han Çinliler, Doğu Asya'daki en büyük İmparatorluk--Mançu Qing İmparatorluğu (满清帝国) - içinde zamanla baskın hale gelmiştir. Mançu-Qing imparatorluğu Adyon Savaşları sonrasında yarı sömürge durumuna düşmüştür. Bu süreçte Batı ile zorunlu olarak etkileşime giren Çinli elitler, Japonya üzerinden ithal ettikleri Batı tarzı ulus anlayışını geleneksel Çin'in politik ve kültürel mensubiyet anlayışı ile yoğurarak (Çince konuşan yığınlardan) modern fakat kökleri binlerce sene öncesine dayanan, güçlü bir Han Çinli milleti inşa etmeyi başarmışlardır.

Günümüzde Han Çinli veya Huaxia kimliğinde Çin dili ve yazısını kullanan insanların sayısı dünyadaki herhangi bir milletten daha fazladır. Neredeyse dünyadaki 6 kişiden biri Çince konuşmaktadır. Bu grup insanlardaki kültürel mensubiyet duygusu üst seviyede olmakla birlikte kendinden olmayanlara karşı oluşturdukları kültürel ve psikolojik sınırlar daima belirgindir. Egemen olduğu politik sınırlar içindeki farklılıkları istikrarlı bir şekilde kendi yörüngesinde eriterek, zamanla ülkesini homojen yapıya büründürdüğü Çin'in geçmişinden ve mevcut durumundan bellidir. Kültürel bütünlüğünü koruma ve nesillere aktarabilme refleksi aslında, Çin medeniyetinin en önemli özelliklerindedir. Bundan dolayı, Çin'in kültür ve medeniyet merkezinden asırlar önce ayrılmış diaspora

toplulukları da kültürel kimliklerini günümüze kadar koruyabilmişlerdir. Bu durum, Batı'da oluşturulan "Çin Mahalleri" veya "Çin şehirleri" ile belirgin iken, Güney ve Güneydoğu Asya ülkelerinde ise başta kültür olmak üzere ekonomi ve politika alanlarında daha belirleyiciliği ile göze çarpar. Çinli göçmenlerin, diğer göçmen milletler gibi egemen toplum içinde bütünleşmek yerine göç ettikleri bölgelerde kendi adacıklarını şekillendirdikleri hatta göçmen olarak kabul edildikleri ev sahibi toplumların dilini ve kültürünü etkileyerek merkezi konuma geçmeye çalıştıkları da özellikle Güney ve Güneydoğu Asya toplumlarındaki örneklerden bilinmektedir.

Diğer taraftan, küreselleşen dünyada Çin sadece ekonomisini büyütmemiş, siyaset, eğitim ve kültür alanında yayılmaya, öteki kültürleri etkilemeye başlamıştır. Çoğu ulus-devletler bu süreçte modernitenin tektipçiliğinden sıyrılarak daha çoğulcu ve farklılıklara saygı gösteren hoşgörülü toplum olma yönünde ilerlerken, Çin var olan çok milliyetli dolayısıyla çokkültürlü toplum yapısını süratle tek milletli, tek kültürlü yapıya dönüştürme girişiminde ısrar etmektedir. Bu süreçte, özellikle Uygur, Tibet ve Moğol özerk bölgelerinde yükselen huzursuzluklara ve dolayısıyla içeriden ve dışarıdan gelen eleştirilere, daha yapıcı önerilere kulağını tıkadığı gözlenmektedir. Azınlık bölgelerinde uygulamaya devam edilen etno-kültürel silme ve sindirme sürecinin ülke sınırları dışında gündeme gelmesini, başarılı diplomasi girişimleri ve ilgili ülkelerde oluşturdukları lobi ağları ile ilgili milletlerin akrabası ülkelerden veya evrensel hakların sözcüsü konumundaki Batılı ülkelerden engelleyebilmiş veya onların ilgisini, eleştirilerini asgari düzeyde tutabilmiştir.

Günümüzde kendilerini Han milleti(汉族) veya Huxia(华夏) diye adlandıran Çin milletinin köklü kültür-medeniyetindeki sürekliliği anlayabilmek için, bu kültür ve medeniyetin

oluşumunu etkileyen norm ve değerleri, dolayısıyla işbu süreçte oluşturulan “biz” ve “öteki” anlayışını kavramak, anlamak önemlidir. Ayrıca, günümüz Çin Halk Cumhuriyeti'nin kendi sınırları içindeki farklılıklara yönelik hoşgörüsüz, orantısız uygulamalarını anlamak; ülke sınırları dışındaki farklı ülkelerde, özellikle yatırımları ile ön plana çıktığı Afrika kıtasında neden yeni sömürgecilik ile etiketlenmeye başlandığını (Kasongo, 2011), Pakistan hariç bütün komşuları ile neden ciddi sınır anlaşmazlıkları yaşadığını (Elleman ve Schofield, 2015: XIV) veya Uygur Türkleri başta olmak üzere diğer azınlıklar hatta siyahi insanlar için neden çok incitici etiketler¹ kullandıklarını, Çin'in ulusal kanallarında yayımlanan reklamlarda gayet normal olarak sunulan görüntülerin neden uluslararası arenada ırkçı görüntü veya davranış olarak nitelendirildiğini² anlamak açısından da önemlidir.

¹ Uygur Türklerine yönelik incitici, aşağılayıcı etiketleme için bakınız: Abdureşit Jelil Qarluq, Donald Hugh McMillen, Towards a 'Harmonious Society'? A Brief Case Study of the post-Liberation Settlement in Beijing of Uygur Intellectuals and Their Relations with the Majority Society, Asian Ethnicity, 2011/1, P: 1-31, London, Sayfa: 4 ve 27.; Çinlilerin Afrikalılara yönelik aşağılama veya incitici dışlayıcılığı akademik çalışmalara konu olmuştur. Bakınız: Pfafman, T. M., Carpenter, C. J. and Tang, Y. (2015), The Politics of Racism: Constructions of African Immigrants in China on ChinaSMACK. Communication, Culture & Critique, 8: 540-556. doi:10.1111/ccr.12098; Sautman, B. (1994). Anti-Black Racism in Post-Mao China. The China Quarterly, (138), 413-437. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/654951>

² Çin'de ulusal kanallardan birinde yayımlanan deterjan reklamında Afrikalı siyahi bir gencin kullanılması ile gündeme gelen Çin ırkçılığı için bakınız. Racism With Chinese Characteristics: The Laundry Detergent Ad and Han Privilege, <https://thediplomat.com/2016/06/racism-with-chinese-characteristics-the-laundry-detergent-ad-and-han-privilege/> (Erişim: 25.12.2017); What Was with that Laundry Ad?: A History of Anti-Black Racism in China, <https://daily.jstor.org/what-was-with-that-laundry-ad-history-of-anti-black-racism-in-china/> (Erişim: 25.12.2017)

Klasik Çin Düşüncesinde Çinli ve Ötekiler

Bugünkü Çin Halk Cumhuriyeti'nin bulunduğu Çin anakarasında, çok kadim tarihlerden beri farklı etnik kökenlere mensup, birbirinden farklı kültürleri yaratan ve yaşatan çok sayıda insan topluluklarının yaşamış olduğunu bizzat Çince kaynaklar teyit eder. Çince Kaynaklar, bundan 2000 sene öncesinde bugünkü anlamda "Çinli- 汉族" olmadığını, fakat zamanla farklı kökenlerden kabilelerin çeşitli nedenlerden ötürü birbirleri ile karışarak bir birlik teşkil ettiğini kaydetmiştir. Çinli, işte bu çeşitli kavimlerin ve kabilelerin kaynaşması sonucunda ortaya çıkmış bir kültürel birlikteliktir (Eberhard 1995: 1). Başka bir deyişle, 3000 sene öncesinden başlayarak Sarı Irmağın orta kesimlerinde ortaya çıkan çok sayıda farklı topluluklar birleşerek veya kaynaşarak bir çekirdek oluşturmuşlardır. İşte bu çekirdek zamanla *Huaxia* diye anılmıştır (Fei, 1999: 4).

Kendini Tanımlama: *Huaxia*, bugünkü Çinlilerin ataları var sayılan, eski dönemlerdeki insan topluluklarının genel adıdır. Günümüzde ise, dünyada genelinde Çince konuşan ve Çin milliyetinden olan kimselerin (genellikle) kendi kendini adlandırması olup bir tarz grup içi isimlendirmedir. Ünlü sosyolog ve etnolog Fei Xiaotong'a göre (1999: 4), "*bundan 3000 sene öncesinde, Sarı Irmağın orta kesimlerinde yaşayan birçok milliyetler birleşerek tedricen kaynaşmış ve nihayetinde bir çekirdek oluşturmuşlardır. Bu çekirdek zamanla "Huaxia" diye anılmıştır. Tıpkı kar topu yuvarlandıkça büyüdüğü gibi, Huaxialar da çevresindeki yabancı halkları sürekli olarak bu çekirdeğe çekmiştir. Sarı Irmak ile Uzun Irmağın orta ve aşağı kesimlerindeki doğu Asya düzlüğünü ele geçirdikten sonra, (bu kar topu gibi büyüyen Huaxialar) başka milletlerce Hanzu (汉族) diye anılmaya başlanmıştır*".

Huaxia adı ile anılan bu insan topluluğunun yoğun olarak yaşadığı bölgeler, yine bu grup tarafından Zhongyuan (中原)

olarak adlandırılmıştır. Zhongyuan'ın sözlük anlamı “Orta Düzlük, Orta Ova” manasında olup günümüzdeki Henan eyaleti merkez olmak üzere Sarı Irmağın orta ve aşağı vadisindeki tarıma elverişli bölgelerin genel adıdır. Zhongyuan, sadece tek bir coğrafi kavram değildir. Aksine, Sarı Irmağın orta ve aşağı kesimlerindeki sarı topraklarda tarım kültürüyle uğraşarak “Huaxia Uygarlığı”nı yaratmış olan insanlara da gönderme yapar (Wang, 2001: 43). Dolayısıyla Zhongyuan, Han Çinlileri için ana yurttur ve Çin medeniyetinin beşiğidir. İster klasik çağda olsun ister modern çağda, Zhongyuan Çin literatüründe çok sıklıkla tekrarlanır ve Çin ile eşanlamlıdır. Aynı zamanda, Zhongyuan Çinlilere göre, Cihan'ın merkezidir³. Çin'e yabancı olanlar açısından çok ilginç bir durum da söz konusudur. İlginç olan bu durum ise, Çin resmi tarihçiliğinde Çin tarihi olarak gösterilen ilk üç sülale Xia (夏, Takriben 2100-M.Ö.1600), Shang (商, M.Ö. 1600-M.Ö.1050) ve Zhou (周, M.Ö.1046-M.Ö.256) sülalelerinin Zhongyuan'da kurulmamış olmasıdır. Bu sülaleler, ancak genişleme evresinde Zhongyuan'ı sınırları içine almışlardır. Örneğin, Xia sülalesinin kurucuları Doğu Yi (东夷)⁴

³ Çin devletinin Çince söylenişi “Zhongguo- 中国” olup merkez(i) ülke manasındadır. Bu çeşit anlayışın kökleri antik çağlara kadar uzanan bir çeşit Çin merkezci zihniyetten kaynaklanıyordu. Böyle bir zihniyet ve kültürel değerler temelinde şekillenmiş olan üstünlük anlayışı baskın ve yaygın olarak Batı'nın yarı sömürgesine döntüşene kadar devam etmiştir. Öyle ki, Batı'nın top ve tüfekleri Mançu-Qing imparatorluğunun kapılarına dayanana ve orduları dağıtılarak, sarayları yakılana kadar Çinliler hala kendilerini dünyanın en güçlü imparatorluğu olarak telakki ediyorlardı.

⁴ Doğu Yi (东夷), Eski Çin tarihi ve kozmolojisine göre, Zhongyuan'ın doğusunda yaşayan yabancılardır. Doğu Yiler Huangzhun (黄淮, Sarı İrmak-Zhun Nehri) nehirlerinin orta ve aşağı vadileri ile Haidai (海岱: günümüzdeki Shandong eyaletine bağlı Bohai ile Taishan arasında bölgelerin genel adıdır) bölgesi ile Doğu Çin denizi sahillerinde yaşayan bir halktır (Gong, 1989: 65). Çin Klasiklerinde geçen Yi ile ilgili Türkçe literatür için bakınız: Gürhan Kirilen, Klasik Çin Metinlerinde Yabancı Halklar: Bahar ve Güz Yıllıklarına Göre Diler, Ronglar ve Hunlara Kalan Miras, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53, 2 (2013), Sayfa: 267-272.

değil, aksine Batı Rong'lar (西戎) ⁵ idi. Zhou sülâlesinin kurucuları da Batı Qiang (西羌) ⁶ olup sonraları Huaxiaların içinde erimişlerdir (Wang, 2001: 43). Bu tarihten itibaren farklı uluslar kaynaşarak bir taraftan Çin uygarlığını yaratmış, diğer taraftan Huaxialar yavaş ama istikrarlı bir şekilde çevresindeki yabancı kavimleri Huaxia kültürü ve değerleri ekseninde eriterek melez bir Çin milletini inşa etmiştir. Farklı kavimlerin Huaxia'laşma süreci, Han sülalesi (M.Ö. 206-M.S. 220) döneminde hızlanmış, Tang dönemindeki (618-906) nispeten hoşgörülü kültürel çoğulculuğun kaynaştırıcı özelliğiyle devam etmiş, Moğollar döneminde (1279-1368) yavaşlamış fakat Moğolların yerine gelen Etnik Çinliler tarafından kurulan Ming döneminde (1368-1644) icra edilen dayatıcı Çinlileştirme politikalar ile üst seviyede devam etmiştir. Ming döneminin ortalarına gelindiğinde, Zhongyuan ve çevresinin Huaxia'laşma süreci tamamlanmıştır. Ming sülalesini yok ederek Çin'de Qing imparatorluğunu (1644-1911) kuran bir diğer Altay milleti olan Mançular, Ming Sülalesinin politik sınırlarına Mançu, Moğol, Türk, Tibet bölgelerini dahil etmekle kalmamış, Çin'in kültürel sınırlarının bu bölgeleri içine almasına olmuştur. Bu bağlamda Mançuların da kendilerinin kültürel olarak yok olduğu ve

⁵ Batı Rong (西戎), Rong Çin klasik metinlerinde Çin'in Batısında yaşayan halklar için çokça kullanıldığı anlaşılmaktadır (Kirilen, 2013: 282). Zhou Sülalesi döneminden itibaren kullanılmaya başlanmış olup Huaxiaların Batısındaki yabancı kavimlerin tamamına Xi rong, yani Batı Rong denmiştir. Çin Klasiklerinde geçen Ronglar ile ilgili Türkçe literatür için bakınız: Gürhan Kirilen, *Klasik Çin Metinlerinde Yabancı Halklar: Bahar ve Güz Yıllıklarına Göre Diler, Ronglar ve Hunlara Kalan Miras*, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53, 2 (2013), Sayfa:282-290.

⁶ Batı Qiang (西羌), Tarihte yaşamış olan Qiang kavminin bir koludur. Qianglar Milattan önceki dönemlerde Zhongyuan'ın batısında yaşadığı tahmin edilen bir halktır. Tarihte Batı Qianglar günümüzdeki Gansu ve Qinghai eyaletlerinin bulunduğu yerlerde yaşamıştır. Ayrıca, günümüzde Çin Halk Cumhuriyeti'nin Sichuan eyaletinde sayıları 310 bin civarında Qiang (羌族) adına bir milliyet vardır. Qianglar kendilerinin tarihte aynı ad ile anılan Qiangların devamı olarak görürler.

Çinlileştiğini hatırlamak yerinde olsa gerek.

Han sülâlesi (M.Ö. 206-M.S. 220) döneminden itibaren Huaxialar kedilerini daha çok Hanren (汉人) yani Hanlılar (汉 Pinyin yazısı ile “HAN” yazılsa da okunuşu “Hen” şeklindedir. Dolayısıyla *Henliler* olmalıdır), Han milleti şeklinde isimlendirmeye başlamıştır. Yani ilk olarak “Han” adı, Han sülâlesi döneminde, resmî topluluk ve sülâle adı olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü, Han sülâlesinin yöneticileri tarafından uygulanan kültürel farklılıkları ve çeşitlilikleri yok edici politikalar sonucunda, Han sülâlesinde sosyal ve kültürel olarak nispeten homojen bir Han topluluğu ortaya çıkmıştır. Bu topluluk daha sonra Hanren (Hanlılar) adını almıştır (Tian, 1984: 76-77). Bu dönemlerden itibaren, “Han” adını alan Çinliler, sürekli olarak Çinli olmayanları asimile etmiş ve sayısal olarak büyümüştür. Egemen olduğu sınırlar içinde, kendi kültürünün tam egemenliğini sağladıktan sonra, Çinli olmayan “Çevre” bölgelere taşarak, merkez Çin bölgesi (Zhongyuan) ile Çinli olmayan “Çevre”nin, Çin ile bağlantısını ve Çin’e bağımlılığını pekiştirmenin yollarını aramıştır. Çabalar genellikle geç de olsa sonuç veriyor ve “Çevre”nin merkezileşmesi sağlanıyordu. Bir “Çevre” Çinlileşince, “Çevre” ikinci bir kuşağa taşınır ve bu Çinli olmayan “Çevre”nin bir önceki “Çevre” gibi merkezileştirilmesine çalışılırdı (Fei, 1999: 4).

Görüldüğü gibi, Çin tarihinin ilk dönemlerinden itibaren önemli tarihî olaylara imza atmış olan grupların çoğu aslı Çinlilerden olmayıp sonradan Huaxialaşan ya da Huaxia kültürü ve değerlerini önemli ölçüde benimsemiş olan yabancı gruplar idi (Xu, 1962: 54). Fei Xiaotong’un belirttiği gibi Çinlilik aslında bir kar topu gibidir. Çevresindeki yabancıları kendine yapıştırmak suretiyle büyüyen, çekirdeğinde Huaxialığın bulunduğu, politik sınırları içinde kalan öteki yabancıların sosyal ve kültürel olarak asimile edilmesi sürecidir.

Kutsal Ecdat: Yandi ve Huangdi, Çinli toplumunda kökenleri çok eskilere dayanan kuvvetli bir nesep ve soy şuuru mevcuttur. Çinliler kendilerini “*Yan-Huang Torunları/炎黄子孙*” olarak tanımlar ve bu şekilde çok köklü bir geçmişi olduğuna inanır hem bundan ziyadesi ile iftihar ederler. Bu anlayış, Çin rivayetlerinde geçen Yandi/ 炎帝 ve Huangdi/ 黄帝 ile bağlantılıdır (Wei, Wang, 2000: 255).

Yandi ve Huangdi Çin'in en eski efsanelerinde geçen kahramanlardır. Yandi ve Huangdi, geçmişte kendi soyunun güçlenmesi ve gelişmesi için sağladıkları büyük katkılarından ötürü ilâhlaştırılmış ve boylarının sembolü olmuştur. Rivayetlerdeki bilgilere göre (Wei, Wang, 2000: 256-259), Huangdi'nin bulunduğu boy, ilk önceleri Ji nehri (姬水) kenarında yaşamıştır. Yandi'nin boyu ise, Jiang nehri (姜水) civarında yaşamıştır. Ji nehri ise, Wei (渭水) nehri'nin⁷ bir yan kolu olduğu tahmin edilir. Jiang nehrinin günümüzdeki hangi nehre isabet ettiği hususunda farklı görüş olmakla birlikte tarihi ve arkeolojik verilerden hareket edenler (Zhang, 1997: 9-11) işbu nehrin Shanxi (陕西) eyaleti sınırları içindeki Baoji (宝鸡) şehrinde olabileceğini belirtmiştir. Buna göre, Jiang nehri (姜水) Baoji şehrine bağlı Weibing bölgesindeki (渭滨区) Qingjiang nehri (清姜河) veya Baoji Şehrine bağlı Qishan (岐山县) ilçesi sınırlarından geçen Qi nehri (岐水) olmalıdır. Günümüzde Huangdi'nin mezarı olarak bilinen mezar harabesi ise, Shanxi eyaletinin Huangling ilçesi sınırları içindedir.

Huangdi ve Yandi Boyları, sonraki dönemlerde birlik olmuş ve sürekli doğuya genişleyerek Zhongyuan'da belirleyici

⁷ Wei nehri (渭水) Sarı Irmağın en büyük koludur. Kansu (甘肃) eyaletinin sınırları içindeki Weiyuan (渭源) ilçesinden başlayarak Shanxi (陕西) eyaleti sınırları içinde bulunan Guanzhong ovasındaki Baoji (宝鸡), Xi'an (西安) gibi kentlerden geçerek Weinan (渭南) şehrine bağlı Tongguan (潼关) ilçesinde tekrar Sarı Irmağa dökülen bir nehirdir. Wei nehrinin toplam uzunluğu 818 kilometredir.

güç olmuştur. Daha sonraları Yandi boyları ile Huangdi boyları arasındaki üstünlük mücadelesinde, Huangdi boyu galip gelerek çevresindeki kendilerinden olmayan topluluklara karşı sürekli yayılcı politika izlemiştir. İşte bu süreçte, Huangdi kendi halkı arasında “Biz” ve “Öteki” şuurunu şekillendirmiş, kendilerini “Hua/ 华 ” ya da “Huaxia/ 华夏 ” olarak tanımlamışlardır. Xia döneminden itibaren şekillenmeye başlayan Huaxia toplumu, Shang ve Zhou dönemlerinde sürekli gelişme kaydetmiştir. İlkbahar- Sonbahar (春秋, M.Ö 772- M.Ö 481) ve Savaşan Beylikler (战国, M.Ö 475-M.Ö 221) dönemlerinde özellikle kültürel alanda büyük gelişmeler elde eden Huaxialar, çevresindeki yabancılar üzerinde kültürel üstünlük kurmuştur. Sosyal ve kültürel üstünlük, çok sayıda yabancıların hızla Huaxialaşmasını sağlamıştır. Bu dönemdeki Huaxialaşma ve Huaxialaştırma Çin tarihindeki farklı kökenden insanların ilk büyük karışması (Huaxialaşması= Çinlileşmesi) olarak tarihe geçmiştir. Üstelik, Huaxia-Barbar ayırımı (华夷之辨) bu dönemdeki fikri ve felsefi çalışmalar ile desteklenerek işlenmeye başlamıştır.

Yandi-Huangdi boylarından oluşan birlik şüphesiz, Huaxia milletinin en temelini, en çekirdek kısmını oluşturmuştur. Yandi-Huangdi çekirdeği, Zhou sülâlesinin sonlarına doğru, özellikle İlkbahar- Sonbahar ile Savaşan Beylikler döneminde olabildiğince genişlemiş ve büyümüştür. Bu durum, aslında Huaxia’ların sürekli olarak çevresindeki Huaxia olmayan toplulukları kendi içinde eritmesi durumu idi (Wei, Wang, 2000: 258). Dolayısıyla, bugün Çinli/Han milletinin gelişmesi ve genişlemesi, özellikle nüfusça emsali bulunmayan derecede kalabalık olmasının temelinde Çinli olmayan nüfusun sürekli olarak Çinlilere karışmasından ve nihayetinde Huaxialarca asimile edilmesinden ayrı değerlendirilemez (Wei, Wang, 2000: 255).

Farklılıkların İsimlendirilmesi ve Yazılması: Bugünkü Çin literatüründe farklılıkların tanımlanması için yaygın olarak kullanılan Minzu/民族 kavramı, 20. yüzyıl öncesinde (bugünkü anlamı ile) hiç kullanılmamış olduğu, Çin yıllıklarından, Çince tarihî eserlerden malumdur. Daha doğrusu, bugünkü manada "Millet" sözcüğünün Çince karşılığı yoktu, bugünkü anlamı ile Millet/Minzu kavramı Çin literatüründe ilk olarak, 1899 yılında Liang Qichao (梁启超) tarafından kullanılmıştır. 1903 yılından itibaren Çince fikri ve politik eserlerde yaygın olarak tüketilmeye başlanmıştır. Özellikle bu dönemlerde, Çin milliyetçiliğinin önemli simalarından Zhang Taidan (章太炎), Zuo Rong (邹容) ve modern Çin devletinin kurucusu Sun Yatsan (孙中山) gibi ünlü düşünürlerinin yazılarında, nutuklarında "Minzu" kavramı bol bol gözükmeye ve işlenmeye başlanmıştır (Liu, 1995: 3-4). *Minzu* kavramı, Çin literatürüne yerleşmeye başladığı ilk dönemlerde, nispeten karışık kullanılmış ve çoğu zaman ırk/zhongzu/种族 ile karıştırılarak kullanılmıştır (Yin, Xu, 1996: 1-2).

ÇKP iktidarı sonrasında (1949-), *Minzu* kavramı Marksist Çin literatürüne iyice yerleşmiş olmasına karşın, soğuk savaşın sona erdiği, küreselleşmenin yoğunlaştığı dönemde tekrar yükselişe geçen Çin milliyetçiliği tarafından tartışmaya açılmış, özellikle Çin sınırları içindeki (Çin anayasası tarafından tanınan ve özerklik hakkı olan) azınlık milliyetlerin, Çinliler ile aynı statüde *millet* olmaması gerektiği dile getirilmiş, Batı literatüründe yaygın kullanılan *Etnik Grup* kavramı ile isimlendirilmesi için yeni bir Çince kavram *Zuqun/族群* önerilmiş ve yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır.

Bahsi geçen akımın öncülerinden Hui/Döngen kökenli sosyolog Ma Rong (2004a: 61), Çin'deki 55 azınlık milletin "Millet" değil, "Etnik grup" olarak isimlendirilmesinin ülke

çıkarları açısından daha uygun olacağını savunmuştur⁸. Bu görüştekiler, Çin'in Batı tarzı Ulus-Devlet olması gerektiğini, devletin çok milliyetli ve çok kültürlü yapısından hızla tek milletli (Çin milleti) ve tek kültürlü (Han-Çinli kültürü) yapıya dönüştürülmesi gerektiğini ısrarla savunmuşlardır. Ma Rong ve benzeri görüşü savunan aydınlar⁹, Çin'deki azınlıkların, azınlık milliyet olarak tanımlanmasının küreselleşen çağda daha kolayca sosyo-kültürel ve politik hak iddiasında olabileceğini, bunun ileride ülkeyi bölünmeye götürebileceğini işlemekle birlikte bu durumun, geleneksel Çin devlet anlayışına aykırı olduğunu vurgulamışlardır. Mevcut durumun, Çin devletinin çıkarları doğrultusunda düzeltilmesi için, azınlık milletlerin statülerinin sadece alt kültür grupları seviyesinde "etnik grup" olarak yapılandırılmasının ve Han Çinli millet anlayışını üst kimlik olarak kabul ettirilmesinin önemini vurgulamışlardır. Bunun için geleneksel Konfüçyanist anlayışın tekrar hâkim kılınması görüşü devlet yetkililerine önerilmiştir¹⁰. Azınlık

⁸ Ma Rong'un görüşüne göre, Çin'deki 55 azınlık, 1950'li yıllarındaki "Milliyetleri Tanımlama" çalışmalarında, aslında ne olduğu belirsiz toplulukları da "milliyet" olarak tanımlanmıştı. Ma Rong, Çin'deki azınlık sosyolojisinin öncülerinden biri olarak, "o dönemlerde yapılan hatalar sonucunda, özerk azınlık bölgeleri oluşturuldu ve onlara bölgesel özerklik hakkı verildi. Bunun sonucunda azınlıkların siyasal haklar elde etmesinin önü açıldı" görüşünü çeşitli platformlarda dile getirmekle kalmamış, bu durumun devlet çıkarlarına zarar verdiğini, Çin'in geleneksel milliyet anlayışına faydasız olduğunu vurgularken, Azınlıkların mevcut yasalarca tanınmış haklarının ve statüsünün azaltılması veya düşürülmesini açıkça önermektedir. Detaylı bilgi için bakınız: 马戎/Ma Rong, 理解民族关系的新思路/Lijie Minzu Gunaxi de Xin Silu (Milliyetler İlişkisini Anlamanın Yeni Düşüncesi), 北京大学学报--哲学社会科学学科/Beijing Daxue Xuebao --Zhaxue Shehuixue Xueke (Pekin Üniversitesi Dergisi --Felsefe, Sosyoloji Bilimleri), 2004年, 第六期/2004.Yılı, 6.Sayı.

⁹ Di Shengde (翟胜德, 1999) ile Ning Sao (宁骚, 1995) gibi ilgili araştırmacılar da Çin'deki azınlıkları "milliyet" değil, "etnik grup" olarak tanıma kanaatinde ve bu görüşe destek çıkmaktadır.

¹⁰ Ma Rong'a göre (2004b: 122-133), "Çin'in geleneksel *You Jiao Wu Lei* (有教无类: Öğretilecek olanın kökeni önemsiz. Gizil anlamı farklılıkları merkez Han Çinli Uygarlığı ve kültürü içinde eğitilerek dönüştürülmesi "bütünlük" için yararlıdır. Çin tarzı eğitim-öğretim farklı sosyal grupları, etnik grupları

bölgelerinde son 15 yıl içinde hızla uygulanan uygulamalar, Çin anayasası ile özerklik yasası başta olmak üzere azınlıkların dini inanç, eğitim-kültürel hakları ile ilgili kanunları neredeyse tedavülden kaldırıldığını göstermekle birlikte yukarıda bahsi geçen görüş ve önerilerin devletin resmi görüşü haline geldiğinin bir göstergesi olsa gerek.

Mevcut Çin düşüncesinde farklılıkların tanımlanmasında kullanılan *Minzu* veya *Zuqun* kavramları yaygın kullanılmadan önce, Çinliler bugünkü millet benzeri farklı insan topluluklarını tanımlamak için şu kavramları kullanmışlar idi (Pan, 1999: 138): “*Zu* (族), *Ren* (人), *Zhong* (种), *Bu* (部), *Lei* (类), *Minren* (民人), *Minzhong* (民种), *Buren* (部人) ve *Zulei* (族类)”. Bunların içinde ise, çok açık olmamakla beraber daha çok şu iki kavramın sıkça kullanıldığı görülmektedir (Liu, 1995: 1-2): “*Min* (民)” ve “*Zu* (族)”. Bu iki kavram içinde “*Zu*” daha yaygın kullanılmıştır. Çağdaş Çince “*Min*” daha çok “halk” anlamına gelirken, “*Zu*” ise, “kandaş topluluk, akraba, klan” gibi anlamları taşıyor.

Çinli ve Ötekiler

Çin klasik düşüncesini yansıtan klasik metinlere bakıldığında, farklılıkları tanımlamanın çok eski kökleri olduğu

kaynaştırarak yönetimin istediği formata getirebilir) milliyet-etnik anlayışı ve *Yong Xia Bian Yi* (用夏变夷 : Doğrudan çevirisi: Han Çinlisi ile Barbarları/Yabancıları dönüştürme) yöntemi ise genellikle milliyetlerin eşitlik kategorisindeki ‘asimilasyonist’ alt kategoridir. Çin’in geleneksel milliyet anlayışında, farklı ‘milliyetler’ karşı karşıya geldiklerinde ve pratik etkileşimlerinde daima ‘kültürleşme’ sürecinden geçerler. Daha doğrusu, bu süreç ötekilerin Han Çinli kültürü ile ‘kültürlenmesi’ şeklinde cereyan eder. ‘Kültürleme’, Zhongyuan bölgesinde bulunan ve ötekilere nazaran daha gelişmiş konumdaki çekirdek Han milliyetinin, çevredeki grupları Huaxia merkeziyle kaynaştırmasındaki mucizevi bir düşünsel büyüdür” (Ma Rong, 2004b: 125, Ayrıca bakınız: Ma Rong, 2008, 人民论坛/Renmin Luntan/Halk Forumu, 14.Sayı).

kolayca anlaşılacaktır¹¹. Yukarıda da üzerinde durulduğu gibi, Huaxia merkezli bir etnik bilincin kökenleri çok eski çağlardan itibaren vardı. Ayrıca, işbu bilincin günümüz tabiri ile etnik merkezci tutum içerdiği, çevresindeki Çinli olmayan halklara yönelik adlandırmalarından ve işbu adlandırmalar için kullandıkları Çince karakterlerden de anlaşılmaktadır. Tarihte, Çinli yönetici seçkinler özellikle, Zhongyuan'ın kuzeyindeki konar-göçer milletleri kendileri için tehdit unsuru olarak görmüş, bunun için bir taraftan onlara yönelik savunma amaçlı tedbir alırken (örneğin Çin seddi), diğer taraftan onlar hakkında sürekli bilgi toplayarak strateji geliştirmiştir. Bunun aksine, doğusundaki Yi'lerin erken dönemde Huaxialaştırılmış olmasından ötürü, deniz her zaman onlara doğal bir güvenlik/emniyet duygusu vermiştir. Çin'deki çoğu kâinat ile ilgili görüşlerde ifade edilen dünya, top şeklindedir ve tüm yerleşilebilir bölgeler denizlerle kuşatılmıştır. Çin ise, bu evrenin merkezinde yerini almıştı¹². Zhongyuan'a dışarıdan gelen gruplar kovalanarak dış kenarlara itilmeli, içeride kalanlar kesinlikle asimile edilmeliydi. Bu çevredekilere “Dört barbar/Siyi (四夷)¹³” deniliyordu (Dikötter 1999: 6).

¹¹ Türkiye’de bu konuda yapılan çalışmalar çok olmamakla birlikte Gürhan Kirilen tarafından Ankara Üniversitesi DTCF Sinoloji Bölümünde savunulan “Çin klasik metinlerinde yabancılar: Yi, di, rong ve hu terimleri” (2012) doktora tezi önemlidir. Aynı zamanda Kirilen doktora tezinden ürettiği şu makalesi de bu konuları işlemiştir: Klasik Çin Metinlerinde Yabancı Halklar: Bahar ve Güz Yıllıklarına Göre Diler, Ronglar ve Hunlara Kalan Miras, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53, 2 (2013), Sayfa:282-290.

¹² Çin, Çince çok eskiden beri, “Zhongguo/中国” denilmekte olup, anlamı “merkezî devlet/orta devlet” demektir.

¹³ Siyi (四夷), Çin’in klasiklerinde, yıllıklarında sık sık rastlanılan kavramdır. Genellikle etrafındaki Çinli olmayan millet ve toplumları kasteder. Siyi (四夷), müspet manada anlamlandırılmak istendiğinde Dört yabancı, dört taraftaki yabancılar şeklinde Türkçeleştirilebilir. Bu Dört Yi ayrı ayrı olarak ve bugünkü ortak Çincedeki okunuşuyla (klasik Çince’deki okunuşu ve telaffuz farklıdır): Yi (夷)、Man (蛮), Rong (戎), Di (狄) lerdir. Çinliler göre, doğuda olan millet, devletler veya topluluklar genel olarak Yi (夷) diye, güneyinde bulunan

Çin tarihinde ilk birleşik hanedan veya imparatorluk olarak kabul edilen Qin (秦) sülalesi döneminde (M.Ö 221-M.Ö. 206) Çinliler, kendilerini çevreleyen “dört yabancı-barbar”¹⁴ 1 birbirinden ayırt etmiş ve buna göre isimlendirerek Çince karakterler ile adlarını yazmışlardır (Chen, 2005: 36). Buna göre, dört yabancı adları şöyledir: Yi (夷), Man (蛮), Rong (戎) ve Di (狄). Eski Çinliler bu gruplardan Doğuda yaşayanlara “Yi/夷”, Kuzeyde yaşayanlara “Di/狄”, Güneyde yaşayanlara “Man/蛮” ve Batıda yaşayanlara ise “Rong/戎” şeklinde isim takmış ve ona uygun pek de müspet anlamı olmayan Çince karakterler ile kaydını tutmuştur (Wang, Ning, 1995: 85). Bunları birbirinden ayırt ederken, ölçüt olarak yaşam tarzı, üretim tarzı ve bu temelde şekillenmiş olan davranış tarzları ile değer anlayışını esas almışlardır. Çinliler açısından aslında önemli olan kültürel kalıplar idi (Wang, 2001: 35, 55; Liu, 1995: 5; Chen, 1999: 338). Bu tarz ayırt etmenin kökenleri Xia, Shang ve Zhou sülaleleri dönemine kadar uzanmaktadır (Chen, 1999: 335). Bu ayırım, siyasette ve fikrî hayatta da kendi ifadesini bulmuştur. Huaxia’lar kendilerini, her zaman merkez olarak kabul etmiş ve buna göre kendinden olmayanlara, “Çevre/kenar” unsuru

devletler veya topluluklar ise Man (蛮) diye adlandırılmıştır. Man için kullanılan Çince karakter menfi anlamlı olup vahşi, duygusuz, kaba anlamındadır. Çinlilerin batısında yaşayan halklar Rong (戎) şeklinde adlandırılmış olup Rong için kullanılan Çince karakter, “ordu, silah” anlamındadır. Her zaman “Vahşi kurt ile özdeşleştirilmiştir. Çinliler kendilerinin kuzeyinde bulunan kavim ve halkları için Di (狄) isimlendirmesini kullanmıştır. Kelimenin anlamı köpek ve benzeri hayvanlar ile özdeşleştirilmiştir.

¹⁴ Dipnot 13’te belirtildiği üzere “夷” iki çeşit anlam taşımaktadır. Çinlilerde var olan kendini merkeze koyma ve üstünlük psikolojisi ve ötekiler için Çince karakter kullanma alışkanlıklarından hareketle kavramın daha çok menfi içerikli olduğu anlaşılacaktır. Fakat, “夷” aynı zamanda “yabancı, ecnebi” anlamında da kullanıldığı dikkate alınarak, işbu yazımızda olabildiğince nötr tonlama vurgusu ile “yabancı” olarak kullanılacaktır. Ama bu Çin düşüncesindeki “Etno-kültürel” merkezilik bağlamında ötekilere yönelik “barbar” etiketlemesini İNKAR etmek anlamına gelmez.

olarak bakmışlardı. Onlara göre, çevredekiler kendilerinden aşağıda olup “barbar” idiler ve bunlar içeriye (Zhongyuan’a) zorla gelirlerse dışarı atılmalıydılar (Dikötter 1999: 6; Wang, 2001: 17).

Çin’in erken çağlardaki devlet yapısı Çinlilerde “Tianxia(天下)¹⁵” yani cihan düşüncesini ortaya çıkartmıştır. Bu düşüncede, Çin’in “Tianxia”daki konumu açıklanırken, etrafındaki Çinli olmayan milletlerin bu sistem içindeki konumu da belirlenmiştir. Ortodoks açıklamalara göre (Wang, 2001: 28), “Tianxia” coğrafi olarak, Jiu zhou¹⁶ (九州部分) ve Jiuzhou ile Çinli olmayanların yaşadığı bölgelerden ibaret iki parçayı gösterirken, taraf olarak ise, merkezdeki Çin ve çevredeki dört barbar’ı kast eder. İnsanlar topluluğu olarak yine, Huaxia ve Man, Yi, Rong, Di’lere ayrılıyordu. Yabancı millet toplulukları olarak adlandırılan Man, Yi, Rong, Di halkları Çin’in, “Tianxia” düşüncesindeki dereceler, en aşağı katmanından yerini alıyordu. Bu durum, tabaka ayırımı değil aksine bir çeşit etno-kültürel sınıflandırma niteliğindedir.

15 “Tianxia 天下”, doğrudan anlamı: Göğün altıdır. Çinliler kendilerinin Tianxia’da tek uygarlığa sahip ülke veya millet olduğuna inanırlar. Tianxia’nın sınırları, Çin’in etkisinin ulaştığı yere kadar uzatılıyordu (Cagnat, Jan, 1992: 177). Tianxia içinde Huaxialar, Doğudaki Yi’ler, Kuzeydeki Di’ler, Batıdaki Rong’lar ve Güneydeki Man’lardan ibaret beş büyük insan topluluğundan kurulu çok sayıda devlet ve boy birlikleri bulunuyordu (Tian, 1984: 72). Çin’in geleneksel Tianxia düşüncesinde, bu “Dört barbar/Siyi (四夷)”, “Çin Tianxia”nın olmazsa olmaz parçasıdır. Onlar, Huaxia’ların çevresinde yaşarlar, Huaxia’ların içine alındığında, “Huaxia”ya dönüştürülebilir (Wang, 2001: 31). Ayrıca, Tianxia düzeni ile ilgili olarak bakınız: Chang Chishen (2011) Tianxia system on a snail’s horns, *Inter-Asia Cultural Studies*, 12:1, 28-42, DOI: 10.1080/14649373.2011.532940.

16 Jiu zhou(九州), aslında tartışmalı olmakla birlikte Çin’in çok eskilerde “Çin/zhongguo” adını almasından önceki adıdır. Yani eski sülalelerin yönettiği bölgeler veya gerçek olarak sözünün geçtiği bölgelerin adıdır. “Chunqiu/春秋” ve “Zhan guo/战国” dönemlerinde olduğu gibi alınması gereken ama alınamayan toprakları da kastediyordu (Wang, 2001: 15). Daha geniş bilgiler için “Shangshu/尚书”, “Shijing/诗经”, “Guoyu/国语” ve “Liji/礼记” gibi klasiklere bakılabilir.

Çinlilerde, Çinliden başkasını yabancı olarak gören ve kültürü beden tipleriyle bağdaştıran bir ırk düşüncesinin varlığına dair kanıtlar çok daha eski tarihlere kadar gider. 4. Yüzyıla ait mitolojik ve etnolojik bir çalışmada, tek gözlü insanlardan, üç başlı barbarlardan ve üç gözlü tek kollu kabilelerden oluşan ve Çin uygarlığının ötesinde yaşayan, insanlıktan çıkmış barbarların varlığından bahsedilir (Fenton, 2001: 119). Çin klasiklerinde bu tarz kendinden olmayanları hayvanlar ile ilişkilendirerek düşünme alışkanlığı ise sıkça rastlanırdı (Dikötter 1999: 5): “*Rong’lar kümes hayvanlardır...*”. Dikötter bu tarz zihniyet üzerine yaptığı analizinde şu bilgileri vermiştir (1999: 6): “*bu tarz betimleme, Rong’lara yönelik sıradan bir gururuna dokunmak değildir: bu medenî terimler ile insan düşüncesinin birleştiği zihniyetin bir kısmıdır. Çinliler, Çin toplumundan ibaret kareli parmaklıkların dışında yaşayan farklı grupları, ıraklardan dolaşan, hayvanî nitelikteki çevrenin barbarları olarak betimler. Çevredeki grupların adları, Çince hep hayvanlar için kullanılan menfi anlamlı karakter ile kaydedilmiştir. Çinlilerdeki bu alışkanlık 20. Yüzyılın 30’lu yıllarına kadar devam edegelmiştir. Di (狄), Çin’in kuzeyinde yaşayan bir kavim olup, köpeğe benzeştirilerek yazılmıştır. Yi (夷) ve Man (蛮) Doğu ve Güneydeki milletlerdir, onlar ise yerde sürünerek hareket eden böceklerle özdeşleştirilmiştir. Yine eski bir ulus olan Qiang (羌)lar ise koyun ile özdeşleştirilmiştir”. Batıda yaşayan Rong (戎) lar ise her zaman vahşi kurt ile özdeşleştirilmiştir (Wang, Ning, 1995: 85). Bu çeşit örnekler rahatlıkla çoğaltılabilir. 19. yüzyılın ilk yarısında İngilizler ile ilk defa karşılaşan Çinliler, onları “*Ecnebi şeytan/İblis (Yang guizi 洋鬼子)*”, “*Şeytan kölesi (Gui nu 鬼奴)*”, “*Adalı barbar (Dao yi 岛夷)*”, “*Mavi gözlü barbar köle (Bi yan yi nu 碧眼夷奴)* ve “*Kırmızı tüylü ejnebi (Hongmaofan 红毛番)*” gibi çeşitli adlandırmalarda bulunmuştur. Güncel dilden resmî yazışmalara kadar bu şekilde gerçekleşmiştir (Dikötter 1999: 34). 20. Yüzyılın başlarına kadar, Çinliler yabancıların fizyolojik yapılarıyla ilgili çok farklı*

düşünceleri de geliştirmişlerdir. Onlara göre, yabancıların sindirim sistemi çay ve revene dayanıyordu. Bu iki terkip olmadığı zaman, Barbarlar kör oluyorlar ya da bağırsak hastalığına yakalanıyorlardı. Böyle yanlış düşünceler afyon savaşı sonralarında da çok yaygındı. Çinliler ile Çinli olmayan yabancıların fizyolojisi hakkında da şöyle yaygın bir kanaat daha vardı (Dikötter 1999: 40-41): *“Yabancı şeytanların akciğeri dört yapraklıdır, Çinlilerininki ise altı yapraklı, Yabancı şeytanların karaciğeri sağda, Çinlilerininki ise soldadır, yabancı şeytanların testisi dörttür, Çinlilerin ise ikidir”*.

Klasik Çin düşüncesindeki ötekilere yönelik tutumlar yazılı kültürünün de desteği ile sürekliliğini koruyarak pekişmiştir. Bundan dolayı Çinliler yabancı bir tehdit ile karşı karşıya kaldığında insanlığı hemen ikiye bölmüştür. Buna göre, bir tarafta insan olmayan yabancı ve diğer tarafta ise insan olan Çinli vardır. Böylelikle, Çinliler, kendi toplumundaki grup şuurunu pekiştirerek sıkı birlikteliği gerçekleştirebilmişlerdir (Chen, 1999: 334). Dünyanın dört köşesindeki sömürgelerinde başarılı olan Hristiyan misyonerlerinin Çin’de umduğunu bulamayışının temelinde aslında yukarıda bahsi geçen kültürel savunma refleksi ile Çin merkezci zihniyeti vardır¹⁷.

Milattan önceki dördüncü yüzyıllara ait Çin klasik yıllığı olan “Zuo chuan (左传)” adlı eserde farklılıklar ile ilgili olarak daha sonraki süreçte Çinlilerin ötekilere bakışını kökten etkileyecek olan *“Bizden olmayanın, niyeti kesinlikle faklıdır (非我族类, 其心必异, doğrudan tercümesi: Benim türümden/milletimden olmayanın, niyeti kesinlikle başkadır/kötüdür)”* felsefi görüş vardır. Bu felsefi görüş, Çin medeniyetinde mevcut

¹⁷ Bu konular hakkında daha geniş bilgi için bakınız: Cohen, Paul. A. China and Christianity: The Missionary movement and the growth of China Antiforeignism, 1860-1870, Harvard University Press, 1963; Gernet, Jacques. China and the Christian Impact: A conflict of Cultures, Cambridge University Press, 1985.

olan belirli düzeydeki “İrkî önyargı”ın başlangıç dönemlerdeki kesin belirtileridir (Dikötter 1999: 5). Buna benzer felsefi düşünceler, Çinli elitlerin veya yöneticilerin kendileri ile diğer kavimleri, kesin olarak ayırmalarının psikolojik temellerini teşkil etmekteydi. Böyle anlayışın hâkim olduğu Çinli elitler veya yöneticilere göre, *Man, Yi, Di, Rong* gibi çevredeki Çinli olmayan kavimler, merkezde bulunan Çin Sülâlesinin Padişahına değerli hediyeler armağan etmesi, Padişahın egemenliğini kabul etmesi ve hukuken ona itaatte bulunması zorunluymuştu. Ters durumda silahlı saldırıya, şiddetli baskılara maruz kalabilirdi (Wang, Ning, 1995:85-86). Huaxia kökenlilerin hakimiyet kurduğu dönemlerde, bu ırkî merkezci yaklaşım diğer Huaxia olmayanları dışlama, hatta kıyıma tabi tutma girişimi, açıkça su yüzüne çıkıyordu. Örneğin, Moğolların Çin’de kurduğu Yuan sülâlesinin idaresini yıkan ve Ming sülâlesini kuran Han Çinliler, Moğolları dışlamak ve onları tamamen etkisiz hale getirmek için şöyle bir ferman çıkarmıştı (Timur, 1999: 32): “*Kim ki, bir Moğol öldürürse, 50 ser¹⁸ altın ile ödüllendirilecektir*”. Ayrıca, Moğolca konuşmayı ve Moğollara özgü giyim-kuşam ile kültürel davranışları tamamıyla yasaklamıştı (Fei, 1999: 18). Benzeri Uygulama, Mançu-Qing imparatorluğunu devirmek için organize olan Milliyetçi Çinliler tarafından 20. Yüzyılın başlarında “*Mançuları kır-yok et (杀满灭满)*” ve “*Mançu¹⁹ kölelerini dışarı at, Çin’i dirilt 驱除鞑虏, 恢复中华*” sloganları eşliğindeki icraatlarda görülmüştür (Mackerras, 1994: 54). Aslında, Sun

¹⁸ Ser, Çincesi “Liang (两)” olup, Türkistan Türkçesindeki karşılığı “Ser” dir. Çin’de yaygın kullanılan ağırlık birimidir. Geçmişte bir kilo 32 ser idi. Bugün ise, bir kilo 20 serdir.

¹⁹ Dalu (鞑虏), Da, aslında “Dadaren 鞑鞑人” yani Tatarların kısaltmasıdır. Ming döneminden sonra Çinliler Çin seddinin kuzeyinde yaşayan Moğol ve Tunguz halklarından olan Mançuların da dâhil olduğu konar-göçer halkların hepsine bu şekilde hitap ettiği, özellikle Mançuların Han Çinliler tarafından kurulan Ming sülâlesini yok ederek Mançu-Qing imparatorluğunu kurmasıyla artan nefretini Dalu (鞑虏) yani Tatar tutsakları şeklinde ifade etmiştir.

Yatsan önderliğindeki milliyetçilerin işbu sloganı Moğol Yuan imparatorluğunu yıkan Ming Sülalesinin kurucusu Zhu Yuanzhang (朱元璋) tarafından ortaya atılan “*Hu²⁰ tutsaklarını dışarı at, Çin’i dirilt, düzeni yeniden kur ve halkını kurtar /驱逐胡虏, 恢复中华, 立纲陈纪、救济斯民*” sloganının taklit edilmesi idi (Wang, 2005: 9). Yani bir çeşit milletin zihinlerinde var olan duyguların yeni çağda canlandırılması ve modern Batı tarzı milliyetçilik ile birleştirilmesi idi. Genel olarak Çin tarihine baktığımızda, Zhongyuan bölgesinin dışından gelerek daha geniş ve büyük toprak parçasında devlet kuran Çinli olmayan milletler Çin’e hâkim olduktan sonra, yüz yıllarca nispeten hoşgörü ile Çin’i yönettiyse de Zhongyuan sakini olan Çinlilerce (aradan asırlar geçse de) benimsenmeyerek yıkılmıştır. Yıkılan yönetici hanedan mensubu milletler maruz kaldıkları sert dışlama ve baskı sonucunda ya Çin’i terk etmiş ya da çaresizce kederine razı olarak yok olmuştur. Şiddetli zulüm ve baskı dozunu artırdığında Çinli olmayan çoğunluk kimliğini gizleyerek ya da vazgeçerek Çin kültürünü benimsemek zorunda kalmıştır.

Huaxia kökenli yöneticiler, kültürel yapılarından dolayı çoğu zaman koyu etnik merkezci şüura sahip olabiliyorlardı. “Huaxia” adının kendisi, bu noktayı kanıtlamaktadır. Bu husus ile ilgili “Erya shıgu/而雅释诂” da şöyle bir bilgi vardır (Wang, Ning, 1995: 86): “*Huaxia yer yüzündeki en büyük kavimdir. Başka kavimler, onun sınır bölgesinde yaşayanlardır ya da ona bağımlı olan topluluklardır ki, onların hepsi Huaxia’ya itaat etmesi gerekir*”. Bu çeşit güçlü kendini üstün tutma ve özgüven duygusu yönetici

²⁰ Hu (胡), Qin ve Han Sülalesi dönemlerinde Hunlar için kullanılmış bir kavramdır. Hulu 胡虏, Hun tutsakları anlamında olup, daha sonraki dönemlerde ise, Çin’in kuzeyindeki Türkler başta olmak üzere Hun kökenli kavimlerin tamamına kullanılmış, Zhongyuan için tehdit olarak görülmüştür, Çinliler nefretini aşağılık köle, tutsak manasına gelen “Lu 虏 sözcüğünde ifade etmiştir. Yuan ve Ming Dönemlerinde Hu’nun karşılığı Türkler ve Moğollardır.

sınıfın, yabancılar karşısında özellikle, her alanda kendileri ile eşit veya aşağı durumlarda olanlara karşı daha sert ve hoşgörüsüz olmasını temin etmiştir.

Sonuç

Özetlemek gerekirse, köklü ve değişmeyen yazılı kültür temelinde oluşan Huaxia mensubiyeti, Çince konuşan insanlar topluluğunda ortak bir benlik ve köken anlayışını şekillendirmiştir. Batı'da gelişen modern ırk ve millet anlayışlarının farklı bir varyantının aslında, Çinlilerde çok erken zamanda adına Sino-centric veya Han-centric (Çin merkezci) diyebileceğimiz bir süreç ile Tianxia düzeni örneğinde gayet istikrarlı bir şekilde günümüze kadar geliştiği görülmektedir²¹. Kendini daima merkeze koyan, kültürel olarak güveni tam, kendinden olmayanları küçümseyen, aşağılayan bu anlayış, Çinlilerde sınırları çok net Huaxia-yabancı ayırımı yapan psikolojiyi şekillendirmiş, kültürel farklılıkların ve Çinli olmayan halkların, Çin toplumundaki ya da Çin egemenliğindeki mevcudiyetinin daimiliğini imkânsızlaştırmıştır. Nihayetinde, Çin'in, kuvvetli "Çin kültür özcülük" refleksini yaratmış, öteki kültürleri ve farklılıkları tehdit olarak görme zihniyetini kültürel kodlara yerleştirmiştir. İşbu refleks veya zihniyet zaman zaman Ming dönemi veya 1990 sonrası ÇKP dönemi örneğinde olduğu gibi farklılıklara karşı tahammülsüz ve hoşgörüsüz düşünce sistemi ile kültür anlayışına kaynaklık edebildiği görülmüştür.

²¹ Bu konuda son araştırmalardan en çok dikkat çeken çalışma ise FRIEND, John. M., and THAYER, Bradley tarafından *Studies in Ethnicity and Nationalism* dergisinin 2017 yıllık ilk sayısında yayımlanan "The Rise of Han-Centrism and What It Means for International Politics" konulu çalışmasıdır.

KAYNAKÇA

CAGNAT, René- JAN, Michel. (1992), *İmparatorlar Beşiği SSCB, Çin ve İslam Arasında Orta Asya Yazgısı*, (Çev: E. Akbulut, T.A. Şensilay), İstanbul: Alan Yayıncılık.

COHEN, Paul, A. (1963), *China and Christianity: The Missionary movement and the growth of China Antiforeignism, 1860-1870*, Harvard University Press.

CHANG Chishen (2011), Tianxia system on a snail's horns, *Inter-Asia Cultural Studies*, 2011/12:1, Sayfa: 28-42, DOI: 10.1080/14649373.2011.532940.

CHEN Liankai/陈连开 (1999), "Genleneksel Milliyet Anlayışı ve Çin Milliyeti Tek Gövde Anlayışı / 传统民族观与中华民族一体观", Feixiaotong/费孝通: *Çin Milliyeti, Çok Kökenli Tek Gövdeli Desen/中华民族多元一体格局*, Merkezi Milliyetler Üniversitesi Yayınevi/中央民族大学出版社, Sayfa: 332-353.

CHEN, Zhimin (2005), "Nationalism, Internationalism and Chinese Foreign Policy", *Journal of Contemporary China* 14(42), February, Sayfa: 35-53.

CHESTER, Holcombe/何天爵 (2000), *Gerçek Çinli/ 真正的中国*, Çev.: Ju Fang'an/鞠方安译, Pekin: Işık Gazetesi Yayınevi 光明日报出版社.

DİKÖTTER, Frank (1999). *Yakın Çağ Çin'in Irk Anlayışı 近代中国之种族观念*, Jiangsu Halk Yayınevi/江苏人民出版社.

Dİ, Shengde/翟胜德. (1999). "Milliyet" in Tercümesi Üzerinde / "民族" 译谈, *Dünya Milletleri/世界民族*, Sayı:2, Sayfa: 66-79.

EBERHARD, Wolfram (1995), *Çin Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 3. baskı, 1995.

ELLEMAN, B., Kotkin, S., & Schofield, C. (2015). *Beijing's power and China's borders: twenty neighbors in Asia*, ME Sharpe.

FEİ Xiaotong/费孝通 (1999), *Çin Milliyeti, Çok Kökenli Tek Gövdeli Desen/中华民族多元一体格局*, Merkezi Milliyetler Üniversitesi Yayınevi/中央民族大学出版社.

FENTON, Steve (2001), *Etnisite, Irkçılık, Sınıf ve Kültür*, (Çev. Nihat Şad), Phoenix Yayınevi, Ankara.

FRIEND, John. M., and THAYER, Bradley. A. (2017), The Rise of Han-Centrism and What It Means for International Politics. *Studies in Ethnicity and Nationalism*, Sayı: 1, Cilt 17, Sayfa: 91-114. doi: [10.1111/sena.12223](https://doi.org/10.1111/sena.12223).

GERNET, Jacques (1985), *China and the Christian Impact: A conflict of Cultures*, Cambridge University Press.

GONG, Weiyong/ 龚维英 (1989), "Doğu Yi Kavimlerinin Parçalanması ve Gaoyao Kavminin Güneye Göçü Üzerine/ 论东夷族团的分化及皋陶族的南徙", *Jiangnan Antropolojisi/ 江汉考古*, Sayı: 1, Sayfa: 65-69.

KASONGO, Lumumba, T. (2011). China-Africa relations: A neo-imperialism or a neo-colonialism? A reflection. *African and Asian Studies*, Cilt: 10, Sayı: 2-3, SAYFA: 234-266.

KIRILEN, Gürhan (2013), *Klasik Çin Metinlerinde Yabancı Halklar: Bahar ve Güz Yıllıklarına Göre Diler, Ronglar ve Hunlara Kalan Miras*, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt: 53, Sayı: 2, Sayfa: 263-293.

LIU'E/ 刘鄂 (1995), "Milliyet ve Onun Gelişme Kanuniyeti/ 民族及其发展规律", *Çin'in Milliyetleri Tanımlaması/ 中国的民族识别*, Ed.: Huang Guangxue/ 黄光学, Pekin: Milliyetler Yayınevi/ 民族出版社.

MACKERRAS, Colin (1994), *China's Minority, Integration and Modernization in the Twentieth Century*, Oxford: Oxford University Press.

MA Rong/ 马戎. (2004a). *民族社会学 – 社会学的族群关系研究 / Minzu Shehuixue – Shehuixue de Zuqun Guanxi Yanjiu (Azınlıklar Sosyolojisi – Sosyolojideki Etnik Gruplar İlişkisi Araştırmaları)*. Pekin: 北京大学出版社/ Beijing Daxue Chubanshe (Pekin Üniversitesi Yayınevi).

(2004b). "Milliyetler İlişkisini Anlamanın Yeni Düşüncesi/ 理解民族关系的新思路", *Pekin Üniversitesi*

Karlık, Çinlilerin Millet Düşüncesinin Kökenleri ve Ötekilere Bakışı

Dergisi --Felsefe, Sosyoloji Bilimleri/北京大学学报-- 哲学社会科学学科, Sayı: 6,Sayfa:122-133.

(2008). 强化中华民族的“民族意识”/Qianghua Zhonghua Minzu de “Minzu Yishi” (Çin Milletinin ‘Millet Bilinci’ni Güçlendirelim). *人民论坛/Renmin Luntan (Halk Forumu), 第14期 (14.Sayı)*

Ning, Cao/ 宁骚 (1995), *Ulus ve Devlet/ 民族与国家*. Pekin: Pekin Üniversitesi Yayınevi/ 北京大学出版社.

Pan, Zhiping/ 潘志平 (1999), *Kendi Kaderini Kendi Belirleme veya Etnik Bölücülük/ 民族自决还是民族分裂*, Ürümçi, Xinjiang Halk Yayınevi/ 新疆人民出版社.

PFAFMAN, T. M., CARPENTER, C. J. and TANG, Y. (2015), “The Politics of Racism: Constructions of African Immigrants in China on China SMACK”, *Communication, Culture & Critique*, Sayı: 8, Sayfa: 540-556, doi:10.1111/cccr.12098

Sautman, B. (1994). “Anti-Black Racism in Post-Mao China”, *The China Quarterly*, Sayı: 138, 413-437. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/654951>

TİAN Xüzhou/ 田继周 (1984), “Çin’in Milliyetler Tarihi Araştırmasındaki Bazı Teorik Meseleleri/ 我国民族史研究中的某些理论性问题”, *Çin Milliyetler İlişkisi Tarihi Araştırmaları/ 中国民族关系史研究*, Ed.: Weng Dujian/ 翁独健, Pekin: Çin Sosyal Bilimler Yayınevi/ 中国社会科学出版社, Sayfa: 70-94.

TİMUR/ 铁穆尔 (1999), *Sarı Uygurların Bin Yıllık Tarihi/ 裕固族尧熬尔千年史*, Pekin: Milliyetler Neşiryatı/ 民族出版社.

Wang Chunxia/ 王春霞 (2005), “Anti Mançu” ve Milliyetçilik/ “排满”与民族主义, Pekin: Çin Sosyal Bilimler Yayınevi/ 社会科学文献出版社.

WANG Jubao, NİNG Xiao/ 王炬堡, 宁小 (1995), *Çindeki Milliyetlerin Yapısı ve Dağılımının Tarihsel Değişimi/ 中国各民族组成和分布的历史演变*, *Çin’in Milliyetleri Tanımlaması/ 中国的*

Karluk, Çinlilerin Millet Düşüncesinin Kökenleri ve Ötekilere Bakışı

民族识别, Ed.: Huang guangxue/ 黄光学, Pekin : Milliyetler Yayinevi / 民族出版社.

WANG Ke/ 王柯 (2001), *Ulus ve Devlet: Çin'in Çok Uluslu, Birleşik Devlet İdeolojisinin Seçeresi/民族与国家: 中国多民族统一国家思想的谱系*, Çin Sosyal Bilimler Yayinevi/ 中国社会科学出版社.

WEI Dongzhao, Wangruilian/ 韦东超, 王瑞莲 (2000), *Çin'de Milliyetlerin Değişim Tarihi/中国民族流变史/Zhongguo Minzu Liubianshu*, Wuhan: Hubei Halk Yayinevi/ 湖北人民出版社.

XU Xusheng/ 徐旭生 (1962), *Eski Çin Tarihindeki Rivayetler Dönemi/中国古代史的传说时代*, Bilim-Fen Yayinevi/ 科学出版社.

YIN Falu, XÜ Shu'an ve diğerleri/ 阴法鲁、许树安等(1996), *Çin Eski Kültür Tarihi/中国古代文化史*, Cilt I, II, III, Pekin Üniversitesi Yayinevi/ 北京大学出版社, 5. baskı.

Zhang Xumin/ 张序民(1997), Baoji: Yandi Milletinin Yurdu/ 宝鸡: 炎帝族之源, *Xungen/寻根*, Sayı: 1, Sayfa: 9-11.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Racism With Chinese Characteristics: The Laundry Detergent Ad and Han Privilege, <https://thediplomat.com/2016/06/racism-with-chinese-characteristics-the-laundry-detergent-ad-and-han-privilege/> (Erişim: 25.12.2017);

What Was with that Laundry Ad?: A History of Anti-Black Racism in China, <https://daily.jstor.org/what-was-with-that-laundry-ad-history-of-anti-black-racism-in-china/> (Erişim: 25.12.2017)

MA, Rong, Çin Milletinin 'Millet Bilinci'ni Güçlendirelim/ 强化中华民族的“民族意识”
http://paper.people.com.cn/rmlt/html/2008-07/16/content_65504.htm, (Erişim: 20.10.2017) (Erişim: 12.12.2017)